

ALTELE

DIARIU BELETRISTICŪ ȘI ENCICLOPEDICŪ-LITERARIU CU ILLUSTRATIUNI.

Din scrierile inedite alui SIMEONŪ BĂRNUȚIŪ

BCU Cluj / Central II. University Library Cluj
Cu privire la jureprudență.

(Urmare)

Economia publică, care este o parte a jureprudenței, se folosește de toate descoperirile fizice, mecanice, matematice, pentru ca să crească, și să înmulțească averea națională, — ea îmbrățișează știința agriculturii, a industriei, și a comerțului, și conjură pe toate națiunile că dacă vor să trăiească, să nu-și dea în mână străinilor aceste trei fântâni principale ale avuției și ale puterii naționale. — Cine nu știe, Domnilor! câtă influență are elocința în sorțea omenilor și a națiunilor când este însoțită de cunoștința legilor? avem exemple atât din vechime cât și din timpurile mai nouă ce strămutări au făcut cu elocința unu Demostene, unu Cicerone, unu Mirabeau; a uneori au fost de ajuns unu om singur ca să îngrope, sau să salveze o țară întregă cu consiliul, și cu elocința sa; până și arta, și puterea militară, fără de care nu poate să subsiste nice o țară, încă de e să fie condusă de politica națională, căci altminte nu e de cât o putere infernală, de care să servescă tiranii, pentru ca să stingă națiuni întregi, sau să le țină în servitute eternă.

Mai este încă o artă, care nu numai că nu folosește, dar' este foarte periculoasă dacă nu este condusă de o politică națională, acesta este arta *educațiunii*. Spuneți-mi Domnilor! ce folose pot să aștepte o națiune dela *gubernarea* aceea, pe

care o înveța străinii în pensionate în limbi străine, și sentimente străine! Pote străinul să inspire tinerimii sentimentele de patriă, și de naționalitate care el nu le are?

Fie de ajuns aceste exemple pentru ca să cunoșceți preliminarmente, cumcă științele și puterile naționale atunci aduc națiunii folosele cele mai mari, când sunt conduse de jureprudență spre scopurile națiunii. Așa este Domnilor! virtuțile, și vițele națiunilor, energia și slăbițiunea lor, talentele, datinele, înțelepciunea și neștiința lor mai nici-odată nu sunt efectul climei, sau al pusețiunii geografice, nici nu sunt proprietăți distinctive ale unei sau altei națiuni, precum credeau mai demult, ci toate acestea sunt efectele constituțiunii, opera legilor: istoria ne arată o mulțime de națiuni, cari până când se guvernau de legi înțelepte, erau tari, fericite, foarte interesante pentru libertatea lor, și foarte brave, dară căci au început a li să strica constituțiunea cea bună, căci au început a nu să mai observa legile sub alu cărora presidiu ajunseseră a fi tari și mari, ele au început a scapeta, ele sau făcutu indiferente către libertate, încât nu le mai păsa de densa, numai până ce la urmă și-au pierdut totă puterea și sau făcutu slave altor națiuni.

Iacă Domnilor altu argumentu, din care ne convingem cumcă fără de presidiul legilor, a căroră magistră este jureprudența, nici o națiune

nu p^ote s^e ajung^ă la putere și on^ore, și cumc^ă jureprudența e unit^ă forțe strins^u cu vieț^ă națiunii. Acest^u adev^{er}u i-l^u înt^ăreșce și împ^{er}atul^u Iustinian^u în Const. de Iustin. cod. confirm. unde scrie cătr^ă Menna prefeptul^u pretoriului la a. 529 cu aceste cuvinte »summa reip. tuitio de stirpe duorum rerum armorum scilicet atque legum veniens, vimque suam exinde muniens, felix Romanorum genus omnibus anteponi nationibus, omnibusque gentibus dominari tam praeteritis effecit temporibus, quam Deo propitio in aeternum efficiet, istorum etenim alterum alterius auxilio semper, eguit: et tam militaris res legibus in tuto collocata est, quam ipsae leges armorum praesidio servatae sunt» româneșce »pr^einalta ap^{er}are a republ. cea ce vine dela d^ou^e lucruri, adec^ă dela arme și dela legi, și-si înt^ăreșce puterea de acolo, au făcut^u pe fericitul^u gen^u al^u Romanilor^u ca s^e fi^ă înaintea toturor^u națiunilor^u, și s^e domn^{esc}ă preste t^ote gințile și în timpurile trecute, și cu ajutoriul^u lui Domneđeu i-l^u va face în etern^u; c^ăci fie-care din aceste au avut^u lipse tot^u-de-una de ajutoriul^u celei alalte, și precum lucrurile militari s^unt^u așediate bine prin legi, așa sau servat^u și legile înseși prin presiul^u armelor^u».

Așa este, Domnilor^u, c^ă nice o republic^ă, nice o ț^{er}ă nu s^e p^ote ap^{er}a fără de arme, și fără de legi; îns^ă cum are a s^e organiza oștea pentru ca s^e r^espond^ă scopurilor^u națiunii, este neap^{er}at^u ca oștea s^e fie naționale, constituționale, ad. jurata pe constituțiune și populare; s^eu d^or^ă p^ote s^e se compun^ă și din străini, p^ote națiunea s^e-și dee oștea în m^âna puterii esecutive fără de nici o garanț^ă constituționale ca s^e o adopere puterea esecutiv^ă după arbitriul^u s^eu, s^eu d^or^ă aci s^e cer^u certe garanții; ce are s^e așepte națiunea dela puterea sa cea armată, dac^ă o va forma, și o va educa principele nu spre ap^{er}area unei națiuni libere, ci pentru scopurile monarhiei absolute? Uneșce-se cu interesele unei națiuni libere, ca oștea naționale s^e se prefac^ă în casta militară, s^e se isoleze cu totul de corpul^u națiunii, s^e se fac^ă stat^u în stat^u, s^e i-s^e dee tribunali proprie chiar' și în timp^u de pace ca s^e n'aib^ă de a face nemica cu tribunalele națiunii, ca s^e caute cu dispreț^u asupra funcționarilor^u naționali, și asupra toturor^u cetățenilor^u; în urmă cu ce m^{es}urⁱ are s^e se p^ăzesc^ă națiunea de principele, presidente, s. de puterea esecutiv^ă, c^ăreia iau dat^u comanda preste armată, ca s^e nu o înt^orc^ă în contra națiunei ca s^e-i sting^ă libertatea de tot^u, și s^e înt^oduc^ă dominațiunea arbitrar^ă? apoi cine are s^e aduc^ă legile fără de cari nu sar' pot^u guberna ț^{er}a, și cine s^e le esecuteze, unde reșede puterea suprem^ă naționale, în principe, s^eu în națiune, cine este națiunea? t^ote aceste și alte asemenⁱ s^unt^u înt^{re}b^ări, Domnilor^u, cari nu le p^ote desleg^ă nimene fără de o cunoșcinț^ă profund^ă de jureprudenț^ă.

Pentruca s^e ve convingeți mai mult^u, Domnilor^u, despre necesitatea jureprudenței, am înc^ă s^e observez^u, c^ă de c^ănd^u avem^u vre-o istori^ă pre lume, istoria nu ne ar^{et}ă alta dec^ăt^u o lupt^ă

continu^ă între putere despre o parte, și între drept^u despre alt^ă parte; ac^{est}ă lupt^ă ț^{ine} și ast^ăđi, și aci nice un^u om^u de omen^ă nu p^ote s^e rem^{an}ă neutrale, caut^ă s^e se declare s^eu în o parte s^eu în alta; acum ca s^e ne pot^{em} declara după cum s^e cuv^{ine} omenilor^u liberi, și ca s^e nu ne p^ote de nas^u reacționarⁱⁱ, s^eu revoluționarⁱⁱ ca pe neșce înștrumente o^rbe, nu r^em^{an}e dec^ăt^u ca s^e ștuđi^ăm^u șciinț^ă dreptului, pentruc^ă numai atuncⁱ vom^u pot^u face diferinț^ă între drept^u și nedrept^u c^ănd^u le vom^u cunoșce pe am^{end}ou^e.

Voit^u s^e aduc^u aci o^{re}-c^ăte linii din acest^u resbel^u perpetuu, care ț^{ine} de c^ănd^u e genul^u omenesc^u pre p^ăm^{en}t^u, și nice nu cred^u s^e se termine de vre-o conferinț^ă. Așa, de c^ănd^u e vre-o istori^ă, nu vedem^u alt^ă, dec^ăt^u o lupt^ă ne-încet^ăt^ă și furi^os^ă între putere și între drept^u, mai pretutinde, și mai în t^ote timpurile vedem^u națiunile împ^{ăr}țite în o clas^ă de omenⁱ, cari nu voiesc^u s^e recun^oșc^ă alt^u drept^u dec^ăt^u acela, care s^e nașce din putere, și de alt^ă parte afl^{ăm} o clas^ă îngropat^ă în miseri^ă și aservit^ă prin putere; s^e-i lu^{ăm} de esemplu pe Romanⁱ, aici mai înt^ăit^u au învins^u puterea regesc^ă și puterea patricilor^u, și dreptul^u naționale era s^e m^or^ă în copil^ăria sa; după multe lupte din partea plebei, după esilarea regilor^u, și după ce iau înfr^{an}at^u pe patricii, au apucat^u a fi de-asupra iar^ă dreptatea, dar' numai pe jum^{et}ate, fiindc^ă o parte a națiunii consista din șerbi; ce e drept^u, Romanⁱ cun^oșceau, cumc^ă la început^u tot^u omenⁱ s^e n^ășceau liberi, îns^ă mai apoi sau înt^odușu șerbitutea la t^ote națiunile, și acum așa e drept^u ca un^u s^e fie șerbⁱ și alții domnⁱ; cu t^ote aceste, fiindc^ă inimicⁱⁱ cei tarⁱ ai dreptului, acum erau profugați și optimații înfr^{an}at^u v^{ir}tutea și lumina au potut^u s^e se desvolteze sub presiul^u dreptului, republica au st^{ăt}ut^u sute de anⁱ, și genul^u Romanilor^u au ajuns^u a fi înaintea toturor^u națiunilor^u, precum țice Iustinian^u, și domnitori^u preste t^ote gințile.

(Va urma.)

Sonet^u.

Ei.

Orⁱ c^ănd^u g^ăndesc^u la tine, s^{em}t^u inima-mⁱ cum bate,
Lumina vieții mele ești tu frumoș^ă mea;
În vis^u s^eu tr^{ez}u în suflet^u, al^u t^{eu} glas^u îmⁱ str^ăbate,
Voiesc^u mereu la tine s'ajung^u o dulce stea!

În dar^u, . . . de mine vecinic^u, te ved^u eu desp^{ăr}țit^ă
Așa de sus^u lucesci tu, . . . iar' eu așa de jos^u;
Te-ador^u cu t^ote acestea, și-n inima-mⁱ sdrobot^ă,
Esist^ă chipu-ți m^ăndru și gingaș^u și frumos^u.

Iubita mea scob^or^ă privirea ta spre mine!
Uitat^u de t^ot^ă lumea s^e fiu iubit^u de tine,
Buzele tale roșii, surid^ă-mⁱ înc^odat^ă;
Iar' eu cu lira-mⁱ drag^ă s^e c^ănt^u vieț^ă-mⁱ dulce,
S^e-ți țic^u cuvinte bl^ănde: r^em^{ai} . . . și nu te duce!
Copil^ă mult^ă iubit^ă! copil^ă ador^ăt^ă!

Georgiu Simu.

Mărăcini.

— Novelă. —

Sofica era o nevestă frumoasă ca o florie înflorită. Era tână și frumoasă, avea avere destulă, putea trăi ca o domnă; bărbatu-i era blând și bun ca pâinea cea bună, și o iubia și o cinstea ca pe sine.

Și ea nu era fericită.

Sofica fusese copilă săracă, bărbatul ei era omă avută. Ea putea să aibă totă tigna vieții, — și o avea; dar' fericită nu era.

Toți o vedeau că-i frumoasă, toți sciau că-i avută, toți o încungurau cu cinste și cu dragoste; putea să facă bine decă avea voie, că avea de unde, — cei ce o pismuiau nu-i puteau strica, — ea le scia și le vedea acestea toate; dar' fericită nu era.

Că fericirea său nefericirea nu-să împrăsciate prin lume ca florile și ca spinii; fericirea său nefericirea e în noi. Le avem în sênul nostru, le încăldim, le hrănim, și le creșcem mari, până nu mai învingem cu ele. — În firea noastră, în slăbițiunile și în patimile noastre e nefericirea. În zedară fugim de ea, că o ducem cu noi.

Sofica fusese fătă săracă, dar' frumoasă, și mândră pe frumseța ei; iar' bărbatul ei a fostă veduvă.

Și Sofica nu se putea împăca cu gândul că dragostea lui, dragostea tîneretelor, dragostea cea dintăiu, a fostă a altei teme.

Că împarte o femeie ori-ce în lume, dar' dragostea bărbatului, nu. Și-ar' împărți averea, și-ar' împărți dîile vieții, fericirea din ce-a lume, — dar' dragostea bărbatului se fie a ei — numai a ei.

O-a pețit, și ea sa măritat. O-a pețit, că era frumoasă; și ea sa dus. Ori-că i-a fostă dragă averea, ori că așa i-a fostă sôrtea.

Și a mers în casa cea nouă, în casa bărbatului. — Casă frumoasă, casă plină și îmbelșugată, — în casa cea bună bărbatului, — dar' ghimpul ce o înghimpa creștea pe totă ziua.

Cu bărbatul sar' fi împăcat; că era bun, și era tîner, și era frumos; dar' era în casa cea o stafie de care nu mai avea odichnă în veci.

Că-și așternea mēsa nevesta cea nouă, pune bucatele pe mēșă, și ea ședea la mîncare, — și își aducea aminte că la mēsa cea a mai ședut o femeie, o femeie tîneră și frumoasă, și pōte mai dragă ca ea. Fața cea de mēșă de pe care mîncă, fața cea cu vergi roși — ea o-a țesut, ea o-a bilit și ea o-a împăturat; ea — femeia cea dintăiu.

Și ședea nevesta cum e ici, bărbatul ședea cum e cole, numai amēndoi; dar' ea mai vedea o stafie în fundul mesei — femeia cea dintăiu.

Să pune pe vētră, așa cum se pune omă în casa lui, — și vētra cea de lut se pērea că-i dîce: nu tu ești stăpāna mea, că tu ești venitură în casă.

Rudariul învescut cu haine frumoșe și albe, cu cămeși cu vrēste, cu zadii alese, — și cînd se uita la ele i se pērea că tōte strigă: mergi de aicea tu străină.

Patul era rēdicat sus și încărcat cu perini cu șire, cu funduri împenate, — și perinele erau a ei, și acele ce le-a împenat — nevesta cea dintăiu.

Și tōte vorbeau de ocară, și tōte dîceau: altă femeie e stăpāna noastră, tu ești săracă, tu n'ai avut tōle învelite. Și Dōmne amară-i era tōtă îmbucătura ce o mîncă pe mēsa cea, unde a mîncat bărbatul ei prîndul cel dintăiu după nunta cea dintăiu; și dōmne greu i-i era somnul pe hainele acele, pe care a mai pus capul o femeie tîneră și frumoasă.

Și după atāta ispită, și după atāta urgie, se căia, se odomnia,*) dar' mîngăiere nu-și putea afla. În urmă i-a venită gândul fericit, se se rașime pe dragostea bărbatului, se o cășcige cātă se pōte mai mult, se-lu îndatoreze prin dragostea ei. — Și așa a făcut.

Dragostea bărbatului era a ei tōtă — dar' ea nu o înțelegea.

Bărbatul era un om molcom și aședat; avea dragoste, dar' n'avea nebuini tîneresci, avea dragoste, dar' nu și-o scia arēta; — apoi averea multă e împreunată cu grige multă; nu putea, n'avea tēmpul și n'avea firea să-i jōce jocuri copilăresci. Și nevesta se află înșelată în așteptările ei. Alt'feliu a cugetat ea dragostea, dîile de miere, vieța casnică între însurății tîneri.

Ah, dar' elu e veduvă.

— Nu îți face capul mōră, nu-ți opări flōrea tîneretii, nu-ți face stafii — draga mamei — dîcea mamă-sa vedēndu-o. Prinde-te de lucru și uită gîndurile; că ți-a dat D.-dēu atāta bine cātă pōte omul dori, și tu cu gînduri deșerte îți cernești vieța. Tōrce, dapănă, urdeșce și țesē; și D.-dēu și dragostea bărbatului ți-oră aduce mîngăierea.

Și a ascultat.

Sa, pus pe lucru. A torsu, a dēpenat, a pus pânză, a țesut; — dar' ghimpul inimei n'a încetat.

Că torcea; și cum torcea i vinia în fire: fuiorul acesta ea la meliat, ea la hecelat, ea la periat, ea nevesta cea dintăiu.

Și dăpēna; și cum înfășura firul pe ghemu, își aducea aminte: firul acesta ea la torsu, ea cu mîna ei; ședēndu lângă vētră, pe brațul lui. Și cum torcea, elu o saruta, și o desmerda, și o gulgua în dîile de miere, cu dragostea însurățailor, cu dragostea cea d'antăiu.

*) În popor se folosește verbul: se odomnia, adecă dîcea: o Dōmne!

Orî unde mergea, orî-ce făcea, totu de urma ei da. Tóte erau a ei, tóte rămasesè de ea — sè părea că trăesce, sè părea că o vede âmbându prin casă și ocărându-o.

Odată ședea amêndoi, ea și bărbatul, la ȕarea focului, Ea torcea, și elu ședea pe vétră, ore-cum îngândurítu.

Pe brațulu lui o mița albă, torcea și ea, și sè lingușia.

Mița sè întorcea încóce și încolo, de pe unu genunche pe altulu.

Era bunu și blându bărbatul, dar' nu scia sè-și drăgostescă tènèra nevêstă.

— Rogute, ce gândeșci tu acuma mèi bărbate? — întrebă Sofica.

— Î vine ciudatù de mița ast' nebună. Îmi aduce aminte, că nevêsta mea cea d'antâiu — fie iertată — o totu gugulia și neteȕia, — așa sè jocau amêndouè ca doi copii. Ea-i dedată cu gugulítulu și nu mai uită.

Prin inima nevêstei trecurà nișce flori de mórte.

— Ah, — își aduce aminte de nevêsta cea d'antâiu — cugetă ea. Își aduce aminte de ea. — Și stă și cugetă ca dusu, și pe mine nu mè vede, și — nu mè iubescce. Și dintr'o patimă s'a făcutu alta.

Inima omului e o grădină plină cu rēdăcini, rēdăcini de flori și de buruiene. O patimă nefericită, că decă sè stērnescce în inima omului, ca buruiană cea rea, face colți și odrăslescce, și sè înmulțescce, până ce âmple polomida, — și florile pieru.

Sofica a avutù patima urei; patima asta a încolțítu și a mai crescutù una: credința că bărbatul ei nu o iubescce. Că bărbatul își aduce aminte de dragostea cea d'antâiu, și pe ea nu o iubescce.

Și bărbatul o iubia; dar' ea nu-lu întēlegea.

De femeia cea d'antâiu ilu despărția pământu rece și grosu de unu stângenù, tēmpu de doi trei ani, apoi dragostea cea nouă. Și Dómne bune leacuri-sù pământulu, tēmpulu și dragostea pentru de a uita ce ai iubitù odată! Dar' pe ochii sufletulu ei trăsescce cētă ura, patima. Și nu vedea, și nu precepea.

Bărbatul omù ne'nvēțatù — nu precepea bóla ei, decî nu o potea vindeca. Intēmplările de ȕi, vorbe ȕisē cu gândù bunù dar' rēu întēlescce și rēu tâlcuite — o duceau totu mai departe pe calea nefericirei.

Intr'o ȕi âmblau prin curte, povestindù cu dragoste și isprăvindù lucrurile casei.

Prin curte galițele, pui, gâsce, rațe — tóte sè adunau în jurulu ei. Erau flâmânde.

— Uită-te tu mèi Joane cum sè adună, tērlă-tērlă.

Mergeau mai departe.

Și sè adunau boii, vacile, vițēii în jurulu ei, nu sè potea apăra de ele.

— Uită-te mèi Joane!

— Nevêsta mea cea dintâiu — fie iertată le dădea sare, așa li era de dragă — tóte sè adunau cândù o vedeau. Că și lorù li-e dragù omulù bunù, și ele nu potù uita.

Éră ea, iară nevêsta cea d'antâiu! Și pe ea o iubiau tóte, și așa li era de dragă, că ea era omù bunù! De bună sēmă o-a iubitù și elu, și nu o pôte uita.

Era tēmpulù secerișului.

Bărbatul în câmpu cu sēcerătorii, și nevêsta i-a dusù de mâncare.

Unu cârdù de secerători riȕendù cu voce bună și glumindù, sè pusēră la mâncare. Bărbatul sè pusè în marginea holdei la umbra unui pērù, cu nevêsta lângă elu.

— O, ce umbră bună și rēcoritóre — ȕisē nevêsta. Ce pērù frumosù aici în câmpu.

— Dar' ce pere bune și dulci are acesta, Sofică, — cum e mierea. Estimpù n'a roditù, dar' nu potù uita, cândù trăia femeia mea cea d'antâiu, fiă iertată — făcusè neșce pere, și erau pe tēmpulù secerii cōpte, și dulci cum e mierea. Ședeamù aci amêndoi și mâncamù pere, în câmpu ca în grădină.

— Cu nevêsta cea d'antâiu — cugetă Sofica. Și elu o tēnea pe brață, și mâncau amêndoi, — amêndoi dintr'o pară. Elu îi culegea pere cōpte, ea o începea, și-i dădea și lui — totu ea, nevêsta ce'a dintâiu.

Aceste gânduri o sfērșiau. — Imprejurările și firea ei cea nefericită o-a dusù într'o stare de unde nu potea scăpa.

Prepuelnică din fire, vedēndu-și bărbatul tăcutù, blândù și molcomù, i s'a stērnítu frica că nu o iubescce; și stafia acea ispititóre a nevêstei cei d'antâiu a coptù din prepusulù ei credință.

Și stafia acea o ucidea în tótă ȕiua; dar' era mai grozavă credința, că bărbatulù nu o iubescce, că elu nu pôte uita pe alta.

Sar' roga lui D-ȕeu, dar' s'a rogatù destulù; ar' tēné posturi, dar' ea nu trăescce. Ar' tēné posturi ca sè o vedă uscându-sè pe petióre, sè o véda murindù; dar' aici nu ajută nici postulù. Și credințe deșerte suntù rēu călăuzù.

După unu tēmpu și-a aflatù nevêsta calea pe care sè-și redobēndescă dragostea bărbatului.

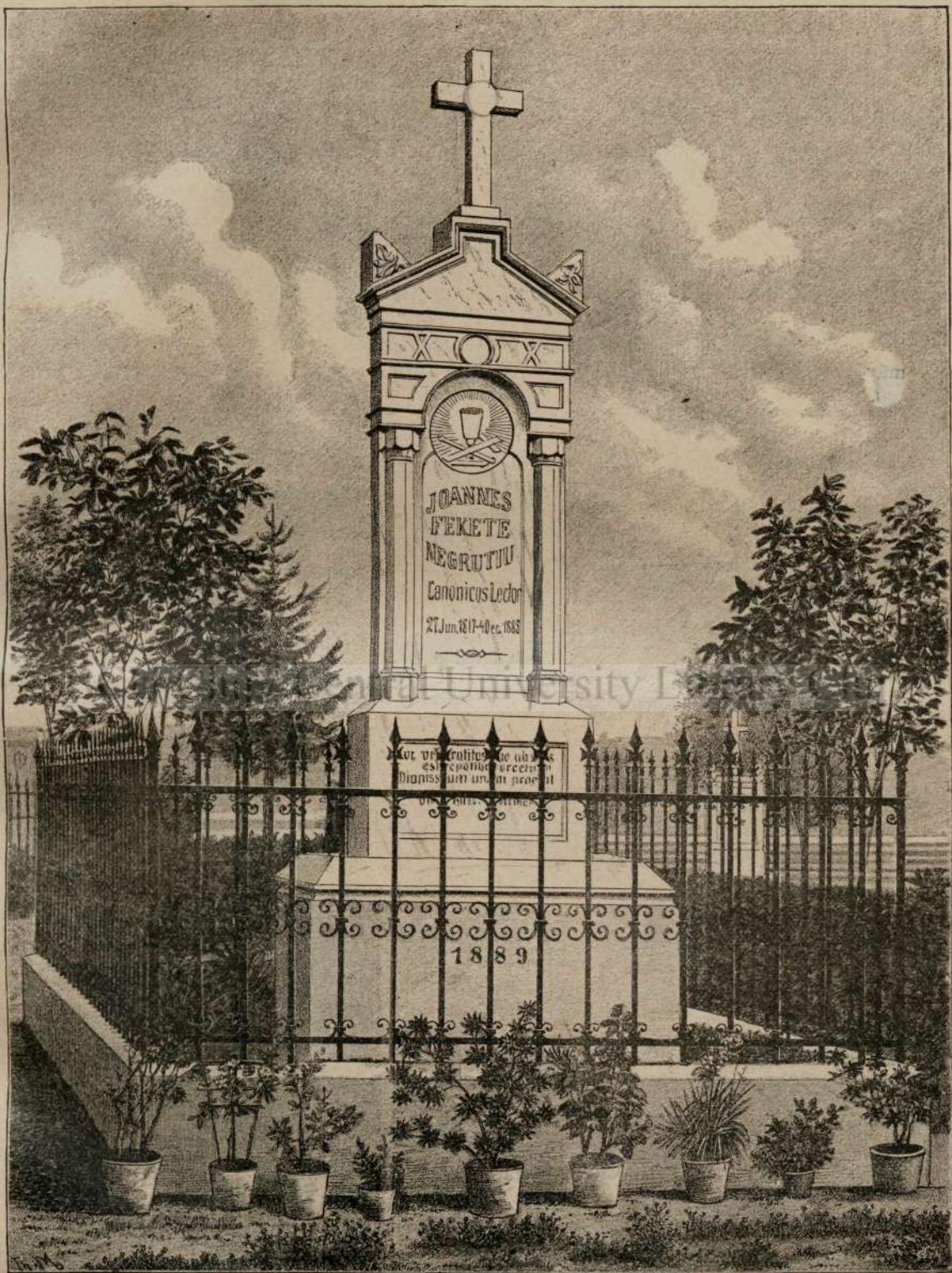
Unde? La vrăjitóre!

* * *

Baba Părsacă era o vrăjitóre, că vērșai lacrimi, și la descânteculù ei sè făceau fire de grâu.

Unii ȕiceau că-i știutóre, alții că-i strigóie.

Descânta și fermeca, cauta în pascălie, dădea cu bobii, descânta de farmecù, de făcatură, de iele, dădea cu cărțile și sfetea de norocù. Soroccea drăguții fetelorù, bărbații nevêstelorù, făcea de mărítu la fete bețrâne, alunga dracii, și lua dela fete drăguții, dela nevêste noroculù, și-lu dădea cui vrea ea. Lua laptele dela vaci, și întērcău în timpù de véră, și șcia sè-ȕi spună în ce parte a ceriului e Cigira cea ce mănă luna.

Monumentul canoniceului Joanu Fekete Negrutiu.

Era sêracă câtă n'avea nici șoreci la casă, dar' avea totu ce-i trebuia, și trăia bine. Nu mai șcia nimenea cum și de unde.

Asta era bună de neveste năcăjite, de neveste fără de noroc.

Și într'o sêră, cându sê aședaseră ómenii în sat, Sofica a mersu la ea.

Era iernă, — și afară era geru. — Betrâna ședea șgulită în ânghetu, și-și făcea cocoși în vétra focului.

Cându a întratú Sofica, sa uitatú pe su șatra cuptoriului la ea, apoi a stăgitú foculú și pocni mai departe la cocoși.

— Bună sêra móșe — dișe Sofica încetu și rușinosă.

— Bunú sê-ți fie noroculú nevestă. Én' ședi — dișe baba, ștergându cenușa de pe vétră cu o pénă de gâscă.

Nevêta sê pusè pe vétră. Baba cóle în ânghetu, nevêta pe cornulú vetrei.

— Tu Sofică — dișe baba — olio că năcăgită nevestă ești tu draga mamei! Și ești tinêră, și ești frumósă, — ți-ar' poté fi mai bine în lumea asta.

— Ascultă, cum șci — cugetă Sofica.

Cum focú sê nu șcie, cându o vedea șingură, în capú de nópte, pe la vrăgítore?

— Năcăjită-sú móșe bună, năcăjită-sú, ca care nu-i omú în lume.

— Credumi-te dragă, — cum sê nu fii năcăgită? Nu mă mirú. Ești tinêră și ești frumósă, — și norocu-i mare căne.

Sofica își ștersè lacrămile în ochi.

— Am șciutú io draga mamei, șciutú dêu. Că am veđutú io în fața ta florile — florile înflorindú, și florile veștedêndú. Cum sê nu șciu eu? Ce nu șci lelea Părască?

— Năcăgită-sú dómne, — io șciu și altulú nime în lume. Că tineră-am fostú, că frumósă am fostú, lumea m'a iubitú; și elú șede îngânduritú, elú nu uită o altă dragoste, elú nu mă iubeșce.

Baba făcea din capú, și sê legána, și sê șușcăia, și mai suspina.

Iar' nevêta, dândú undă dorerii și lacrămilorú, începú povestea, — și o spusè din capétú și până în capétú.

— Nu mă iubeșce, nu i-sú dragă — și mă prăpădescú.

Așa sfêrși nevêta; iar' baba suspinà, câtú făcea vèntú.

— Credumi-te draga mamei, cum sê nu te credú. — Te-a pune bine, ți-a cerní viéta; că i-a furatú inima, și i-a răpitú mințile, și le-a dusú cu ea. Ea i le-au dusú, nevêta cea dintăiú.

— Ia furatú inima, i-a răpitú mințile — suspinà nevêta. Credú móșe, sê te credá D.-dêu, credu-te dio io.

— Că-a fostú frumósă și a fostú amăgítore...

Nevêta sêmți unú spinú în inimă, și gândi: așa dară a fostú frumósă și amăgítore, ah!

— Și i-a fostú dragú, și âmblá acasă — mai înșiră baba din vorbă.

— Și âmblá acasă? Rogute pe numele lui D.-dêu — âmblá acasă!

— Âmblá dêu! Âmblá dêu draga mamei. Vine nópte, și-lú cêrcă, și-lú desmêntă. Elú dórme în patú, și în câmpú, și în pădure, — și ea ilú află ori-unde în lume, și vine la elú, — că așa âmblá morții la cei ce i-a iubitú în lume. Și-i pune mâna su capú, și-lú netedeșce, și-lú drăgoșteșce. Și lui i place mâna acea móle, și nu o poté uita în veci. Așa-i dragostea morților.

Prin trupulú nevestei trecú fiorí, și sêmța că trémurá ca varga.

— Dar' și morții au leacú — continuă baba. Hei multe șci lelea Părască, draga mamei. Și morții sê potú opri, și calea lorú sê poté tăia — cine o șci!

Nevêta își desfăcú hainele și șcósè baní de argintú ca laptele. — Baba sê făcú totú mai bună și mai vorbitóre.

— N'ai băgatú tu de sémă draga mamií, nópte prin somnú, cum sare și trăsare, cum mișcă, sê aruncă și suspinà?

— Ah, suspinà nevêta. Cum sê nu bage de sémă?

— Veđi draga mamií, — ea-i acolo lângă elú, — și-i spune, și-i vorbeșce, și-lú desmântă. Tu nu o veđi, dar' elú o vede, — și te miri că nu-o poté uita.

— Ce sê făcú móșe dragă, spunemí ce sê făcú. Dragostea bărbatului ori mórtea.

Bêtrâna sê plecà pe la gurița cuptoriului. — Ce făcú, ce nu făcú — nevêta nu băgà de sémă; dar' i sê părú că baba aruncă neșce perí pe focú.

— Ți-oiú spune Sofică, dar' trebuie sê fii tare în fire.

— Oiu fi!

— Și sê nu te temí, și sê nu te sparií de nimica.

— Mênă-mè în focú, și moiú duce; dar' vréu sê-i fiu dragă, sêi fiu dragă până la nebunie; eu, și numai eu.

— Tu Sofică! — Nópte pe la međulú noptii sê mergi în cintirimú. Dar' sê nu șcie sufletú de omú.

Sofica sêmția că-i trecú fiorile prin trupú. Baba adausè mai departe.

— Colé pe la cântatulú cocoșilorú, sufletele sê întorcú în grópă, își îmbracă giolgiurile și sê culcă; că în međulú noptii le bate ciasulú. — La mieđulú noptii tu sê fii la mormêntulú ei.

— La mormêntulú ei?

— Și tu vei duce unú cuțitú mare de tēcă, și vei împlânta cuțitulú în țerna mormêntului, și-i dice ce te-oiú învêta eu. Apoi vei veni totú pe acea cale, nici îndêrptú sê nu te uiți. Până-i lumea asta nu ți-a mai vini la casă. — Și îți vei afla dragostea bărbatului, și odihna...

Întrasta sê auđi o pocnitură strașnică. Fe-meile sâriră amêndouè spâriate.

A pocnită cornii acoperişului de frigū: dar' ele sa spăiatu ca cei pēcătoşi. Sofica tremura, abia mai stătea pe piţiore.

Şi înfricată şi plină de spaimă şi de cutremur — se îmbrobodî şi eşi.

Prin satū urlau câniî la lună, şi fuşceiî erau susū pe cerū.

* * *

E nōpte, o nōpte de iernă.

Din susū de satū preste o moină cu spinătū se vede trecūndū o umbră de omū, ca unū duhū pribeagū şi osēnditū.

Era îmbrobodită şi sgulită de frigū, nici nu se potea cunoşce dacā e bărbatū sēu femeie.

Era Sofica.

Din susū de satū era cintirimulū pustiu şi acoperitū cu néuă.

Nōptea era negurōsă dar' lină, şi în satū dormia totū omulū.

Sofica mai mergea şi iară stătea. Privia în drēpta, privia în stēnga, apoi îşi făcea cruce, şi iară mergea.

În marginea cintirimului stătū în locū. Ah, grozavū e unū cintirimū în timpū de nōpte! Crucile se clătescū, şi inima bate; şi tōtă bătaia de inimă e unū tunetū de ispită şi de spaimă, — Şi audî şōpte, şōptele sufletelorū, şi vedî mortii ce i-ai cunoscutū, şi le audî giolgiurile tārāindu-sē, cāndū ici cāndū cōle, — Sē ai inimă de fierū sēu sē fi nebunū şi desnădejduitū.

Sofica se uită împrejurū, apoi făcū unū paşū, apoi iară stătū.

Dōmne ce vedea, ce audia şi ce sēmția!

În urmă îşi făcū cruce, şi mersē preste căteva movile şi ajunsē la mormēntulū ei — la mormēntulū nevestei rēposate.

O prinsē frica; dar' îşi luă inima în dinţi. Inchisē ochiî şi se plecā pe mormēntū. Şi scōsē cuţitulū, îlū strēnsē cu potere, şi îlū împlāntă în țerna mormēntulū.

Apoi borborōsī câteva cuvinte — nici ea nu mai şcia ce dice — şi se scolā.

Şi dādū sē fugā îndērēptū

Dar' sēmți, că cineva o țene de pōle. — Sē smāci dar' nu scāpā.

Ah! țēpā odată, apoi leşinā şi cădū josū.

*

Deminēța o-au găsitū mōrtă, — pe mormēntulū rivalei ei.

Era culcată lângă mormēntū, cu mânăle înclēstate şi pusē pe peptū. Unū latū din pōle ca așternutū pe marginea mormēntului, şi țēntuitū cu unū cuțitū cătră pāmēntū.

Nefericita de ea n'a băgatū de sēmă că împlāntāndū cuțitulū și-a prinsū pōlele cătră pāmēntū.

N'a mai știutū nimenea ce a vrutū, ce a făcutū și de ce i-a fostū mōrtea.

Singurā strigōica de babă va ști spune de ce a moritū nevēsta cea frumōsă.

V. R. Buticescu.

IUBIREA CEA DIN URMĂ.

— Novelă. —

(Urmare)

III.

Strada Vâl-de-Grace este una d'între cele mai pacinice ale Parisului. Cu unū capētu sē întinde până la spitalulū militariū ce-i pōrtă numele, iar' cu celūalaltū până la Luxembourg. De-a lungulū ei sē mărginesce cu nişce zîduri de-asupra cărora sē înalță turle acoperite cu verdēța. Miî de miresme suntū respândite prin aerulū ce-lū respirî în acēsta stradă; ele destăinuescū grădinile de florî din apropiere, cari de alt'mintrea sē potū ochî printre porțile închise cu zăbrele ale acestorū vile parisiene.

În acēstū locū rētrasū şi umbrosū îşi aședasē Pascalū penații sēi. Casa în care locuia îşi are fațada principală îndreptată spre o grădină mare. Ea priveşce spre o altă casă care îi serveşce de girlandă la estremitatea unei frumōse pajiste îngrădite cu liliacū, cu mălini şi cu tufari verđi. Mobilată cu eleganță, îpodobită cu tablouri şi obiecte de artă, locuința lui Kersaint era aședată în etagiulū alū doilea; elū sē afla, așa dīcūndū, într'unū şirū de frunđișū de acati, de citișū, de tulipani de virginia, unde îşi aveau cuiburile unū numărū mare de stiglei, de pitulici şi de botroși. Era o locuință plină de farmecū pentru celū ce sē mulțumescē a trăi în tovărășie cu sōrele, cu florile, cu arboriî şi cu paserile.

Într'o sēră cătră sfērșitulū tōmnei, Pascalū ședea rēđimatū în cōte pe-o ferestă deschisă de locuința sa. Era adēncitū în visuri. Őre ce visa? — La patruđeci de ani omulū are deja unū trecutū plinū de amintiri. Visurile s'ale suntū de cele mai multe-orî reminiscințe din tinerețele lui dispărute. Şi, într'adevērū, isolatulū nostru sē gāndia la cursulū anilorū: îşi recapitula viața.

În resumatū vieța sa era asemenea ca a multorū altora, unū amestecū de unele bucurii şi de multe plictiselî, cu ōre repeđi de bucurie şi de lungi đile de întristări. Ca tinerū, sē sēmția pētrunsū de aspirațiunî puternice cătră arte, dar' avēntulū îi fusesē înăbușitū. Pōte-că ar' fi devenitū unū mare pictorū, dar' strășnicia părintēscă făcusē din elū unū comerciantū. Cāndū a potutū sē părăsēsca negoțulū, primele instincte trăiaū încă în elū, dar' nu mai avea vigōrea morală, care înfruntă obstacolile şi învinge disgustulū. Sē mulțumî decî a fi numai unū iubitorū de arte.

Cu dragostea încă nu isbutisē mai bine. Voia sē se cășetōrēsca cu o tēnēră fētă pre care o adora, dar' îi statură în cale greutăți neînvingibile din partea familiei. De atunci numai resēmțisē decātū acele pasiuni efemere, trecătōre, care disparū la cea mai ușorā suflare a nestătorniciei. Şi ast'feliū ajunsē la etatea în care plăcerea sē tēmpescē, inima e nepăsătōre față cu totū ce e

seducătorii, în care repausul suride, în care renunțăm la dragostea, care la rëndul ei și ea renunță la noi.

— A trecut pentru mine timpul în care sântemintele mele ar' putea fi împărtășite, murmură el. Poema mea e sfârșită. Să închidem cartea și să ne resemnăm. Resemnarea este înțelepciunea acelora cari nu mai operază.

Abia articulase aceste cuvinte și înaintea sufletului său o vedenie i se înfașă. I-se părea că finera fêtă dela mlăștinele săröse i se arată n umbra înstelată în care i se perdea privirea.

Trecuse cam o lună de zile decând să reîntorsese din călătoria ce-o făcuse în Bretania; Pascal se gândise câte odată la ea, dar' nici-odată nu i se înfașase într'o formă atât de reală, atât de surprindătoare. Acum nu se mai pot despărți de acesta dulce înfașare. O totu privia încă, cându de-odată auđi o lovitură timidă la ușa casei sale. Ciudat lucru! acestu sunet micu ilu sguđui puternicu. Alergă să deschidă ușa și scose unu țipetu: era Micheline Chabry.

Cum ai pot nega presemțirea? Cum ai pot se nu recunosc, că unu magnetismu iresistibilu lucră asupra inimei omenesci în unele momente ale vieții și ast'feliu face să coincidă gândurile noastre cu evenimintele cele mai neprevăđute? Cine n'a fostu supusu acestei influență ascunsă? Cine n'a tresăritu sub lovitura acestei fatalități?

Micheline era palidă și cuprinsă de slăbiciune. Pascal o sprigină ca să între.

— Nu te teme de nimic, îi duse el, umbra mamei d.-tale te însoțește, și amândouă imi sunteți binevenite.

Aceste cuvinte incurjară pe orfană. Sprigină de brațulu lui Pascal, Micheline inaintă până într'o odaie încă întunecosă, dar' indată o lampă își împrăștiă lumina sa cea vie.

Acăsta odae era unu micu salonu, alu căru ornamentu destăinuia instinctulu unui artistu. De tavanu atărnau tablouri încântătoare datorite penelului unor artiști eminenti. Pe mobilele de abanosu, de-o formă elengată și totu-odată simplă, erau desemnuri în marmoră și bronzu foarte finu esecutate. Intr'o frumosă bibliotecă se vedea o colecțiune alasă din cei mai bunu scriitori, filosofi, poeți și romanțieri. Pascalu invită pe Micheline să ședă pe unu fotoliu; apoi observându că ea era încă totu confusă și că tremura totă, se depărtă de ea și cu unu tonu seriosu și dulce îi duse:

— Trebuie, domnișoră, că o nouă nenorocire te-a lovit, de vreme-ce te-ai hotăritu să vii la mine singură pe la acăsta oră. Departe de a mă bucura, pasulu d.-tale mă face să mă întristez. Inse mă grăbescu a-ți repeta și acum cuvintele ce ți le-am adresat în Guerande. Ai încredere în mine și contěză pe devotamentulu meu.

Nișe vorbe atât de delicate trebuiau să linișcescă pe tinera fată. Se uită cu frumosi ei ochi la Pascal și adencu mișcată îi răsponse:

M'asceptam, domnule, la primirea ce mi-o faci. Ast'feliu aflându-mă în Parisu fără asilu, fără

mijloce, amă ascultat șopteloru inimei miele de a alerga la d.-ta, deși o ast'feliu de portare s'ar' potē privi de-o violare a legiloru buncuvință.

— Suntu trebuințe imperiose, duse Kersaint cu unu tonu pētrunsu. Suntu convinsu, domnișoră, că nu ți-ai potē alege o altă portare.

— Fi-mi judecatoriulu meu, îi duse Micheline, cu ochii scaldăți în lacrimi.

— După o clipă se reculesē, apoi adausē:

— Pote că nu vei fi uitatū, domnule, că la despărțirea mea de d.-ta în Guerande, îți spuneam că plănuiam a mă duce la mătușa mea, care ne oferisē mamei mele și mie ospitalitate.

— N'am uitatū, răsponse Pascalū.

Micheline continuă mai departe. Ea povesti că mătușa s'a o promisē cu mare bunătate. Mătușa ei avea unu stabilimentu de rufărie, care era multu căutatū. Din nenorocire avea o încredere prea mare față de mușterii săi, căroru nu era în stare nici a le refusa vr'unu creditu, nici a le reclama vre-o dătorie. Și ast'feliu fără întârđiere se ruină, și creditorii fără sufletu, își terminară indată opera de destrucțiune începută de dătornicii nesolvabili său de rea credință. A două zi, după ce i se vëndu-se bieteii femeii totu ce avea, a fostu găsită mōrtă în patulu ei, singura mobilă ce mai rēmasese; o vērsare de sânge îi curmasē vieța.

La acăsta jalnică reamintire, tinera fêtă tăcu. Pe obrazii ei curgeau pārae de lacrimi. Isbuti totuși a-și stăpāni acăsta dorerosă emoțiune și cu o melancolie pētrundătoare continuă a vorbi.

— Nu știu se fi făcutu vre-unu rēu în lumea acăsta dar' trebuie că suntu forte vinovată, fără se știu ceva, pentru-ca sōrtea se mă persecute cu atăta strășnicie. Cându mă vedui singură, fără refugiu, fără mângăiere, duse ea suspinându, în inima mea n'am mai sēmtitu curagiulu de a trăi, și mă hotărif se moriu.... Amu alergatū la țermurulū unei ape și ingenuchiându amu rogatū pe Domneđu se mă ierte, apoi închidēdu ochii m'am aruncatū în valuri.... Inse unu luntrașu mă veduse, și în momentulu cându mă asceptam se mă inghiță valurile, elu mă scose și mă sui în barca sa. Luntrașulu era unu bētrānu indulgențu și milosū. Elu își dete șilinta a-mi re'nsufletu curagiulu și speranța. După-ce mă făcuse se-i promisū că nu voiū mai atenta la vieța mea, mă duse pe uscatū. Pe cându mă depărtam, mă chiamă înderētū, ca se-mi rēdea unu micu portofelū ce-lu gāsise în luntrea sa. În adevēru portofelulu era alu meu. Prin scurătura cădereii miele se deschisesē pučinu. O hārtiă sta se iasa din elu; recunoscu hārtia ce mi-o daseși în ziua plecării mele din Guerande.

Straniă coincidentă! Era ore acăsta o inspirațiune ce mi-o trimitea ceriulu? În starea de isolate în care mă aflam, voia ore mama mea se-mi reamintescă că mai aveam unu amicū? Ori cum ar' fi fostu, de idea acăsta nu m'am potutū despărți, și amu venitū la d.-ta, domnule. Ai milă de copilū precumū ai avutū milă de mama lui... Ajută-mi, sfătuieste-mē, scapă-mē.

— Micheline, răspunsé Pascalū, adencū mișcatū, n'amū decâtū a-ți repeta: sufletulū mamei d.-tale și d.-ta imi sunteti binevenite.

IV.

Lângă Kersaint, Micheline se sēmți numai decâtū în deplină siguranță. Înțelegea în modū instinctivū că n'avea să se témă de locū de elū; instinctulū îi spunea că elū era incapabilū de a abusa de izolarea în care se găsia, și de încrederea ce ea nu trăgănia a i-o dovedī.

— O! ce bine am făcutū, că am alergatū la 'd.-ta! îi dīse ea suridēndū printre lacrimile pe jumătate uscate, și întrū adevērū, āngerulū meu păzitorū, mama mea, trebuie că mi-a datū prin gândū acēsta hotārire bunā. Dreptū avea bētrānulū luntrașiū: la vērsta mea, nu trebuie să despezē nīcī odatā de viētā.

— Etatea d.-tale Micheline este ca o primāvēra: une-orī suntū fortunī, dar' sōrele nu întârđie a împrāscia noriī și ceriulū devine iarāși seninū.

— Vedū că-mī însufli speranță, răspunsé tinera fētā, După-ce esprimā aceste cuvinte, Micheline devenī forte palidā, buzēle îi trēmuraū puternicū, capulū îi cădū pe spatele fotoliului.

— Ce ai? o întrebā Pascalū înspāimentatū.

— Mai nimicū, murmurā ea opintindu-sē...

O ușōrā amētēlā... mi-a trecutū deja.

Insē în locū de a-și venī în fire, poterile o părăsiau vedēndū cu ochiū. Pleōpele i se îngreuiarā încātū abia le mai putea redica pentru-ca iarāși se cadā palpitāndū. Inzādarū cerca a-și spriginī pe peptū mānile ca și cum ar' fi voitū a-și inābuși o suferință; căci tremurāndu-i și fără potere îi alunecau în josū.

— Ah, Domneđeulū meu! murmurā Kersaint lovindu-și fruntea.

Și grabnicū ca fulgerulū, dispārū. Cândū se re'ntōrsē, aducea o masā micā pe care era așēdatā o pēnzăturā. O pusē înaintea sermanei fete și cu unū tonū multu duiosū îi dīse:

— Cândū ai o suferință mare nu te mai gândescī la māncare. M'āșū putea rēmāși că d.-ta nu ți-ai împācatū astādī acēsta trēbuință. Scāderea trebuie îndreptatā cātū se pōte de grabnicū. Și în tēmpū ce-mī vei face onōre împārtāșindu-te de modestulū prānđū ce ți-lū oferū, sē mai vorbimū despre viitorulū domniei tale.

Obrazii Michelinei sē făcurā roșii de rușine. Cu tōte aceste nu făcū nīcī o dificultate de a gusta din māncarea ce i sē oferisē cu atāta delicatēțā. Dar' peptulū ei clocotia prea multū de suspine decâtū ca sē pōtā mānca multū.

— Sē vedemū îi dīse Pascalū, turnāndu-i în pāharū cāteva picāturi de vinū vechiū, ce e de făcutū, ca sē te scōtemū din nedumerire?

— Nu mē îngrijescū de acēsta, domnule, și sperū în sfaturile d.-tale.

Elū înșirarā pe rēndū, după nume, tōte ocupāțiunile mai ușōre, ah! așa de puçinū rentabile, cari suntū isvorulū ordinariū de traiū alū tinere-

lorū fete sermane. Dar' abstrāgēndū dela acea că pentru învățarea fie-cārei din ele sē cerea unū tēmpū mai multū sēu mai puçinū îndelungatū, nīcī una nu oferea în realitate o perspectivā de-unū viitorū care ar' fi potutū satisface așceptārilorū lui Kersaint. Elū reflectā îngrijitū la numērulū victimelorū ce cădeau în fie-care dī din cauza salariului neindestulitorū și sē cutrēmura gândindu-sē că orfana atātū de tinērā, atātū de frumōsā, atātū de castā, s'ar' vesteđī pōte-cā ca alte multe, la suflarea veninosā a miseriei și ar' devenī în modū fatalū, mai curēndū sēu mai târđiū, prada vițiului, a acestui minotaurū nesățiosū, căruia Athena nōstrā cea mare, îi plătesce unū tributū atātū de însēmatū și de dorerosū.

Dupā o chibzuire maturā, sē învoirā ca Micheline sē se hotārascā pentru comerçiū. Pascalū, carele mai era încă în unele din relațiunile lui de odiniōrā, promisē, că-i va căuta imediatū unū locū onorabilū.

Elū nu sē indoia că pașii sēi nu vorū avē numai decâtū unū succesū deplinū.

D.-dēu sē te asculte și sē-mī fie într'ajutorū! dīse Micheline cu melancolie. Orī-ce sē va întâmpla, domnule, cātū voiū trăi îți voiū fi rēcunoscātōre pentru bunātāțile d.-tale.

Dupā o clipā, ea sē ridicā sē plece.

Sunau tocmai unsprēdece ore la ciasulū din Vāl-de-Grāce. Micheline stātū pe locū ca sē numere orele.

— Ce târđiū e! murmurā ea cu unū felū de grōzā.

— Pōte-cā locuiēsçi departe de aici?

Acēsta întrebare simplā produsē asupra orfanei unū efectū estordinariū. Ea trēsārī violentū și scōsē unū strigātū.

— Ah! dīse Micheline încremenitā, uitasēmū că n'am locuință.

Pascalū rēmāsē uimitū. Sēmția că inima i sē stringe.

— Ar' fi trebuitū se-o șciū acēsta, murmurā elū. Unū momentū stātū gânditorū apoi dīse:

— Linișcesce-te Micheline. Sperū că chiar' sēra acēsta îți voiū găsi unū refugiu convenabilū într'o familie onestā. Acēsta familie locuește în casa de preste drumū. Așceptā-mē, îndatā mē voiū re'ntōrce.

Pascalū trecū preste pajiștea care despārția cele două locuință. Suī trei etage și sosī înaintea unei uși alū cārei clopoțelū ilū trasē de mai multe-orī. Insē nimenea nu-i răspunsē. Pecāndū scobōria treptele, i sē spusē că locuitorii din catulū alū treilea plecaserā chiar' în aceia-și dimiņētā în cālētōriā pentru mai multe luni.

Atunci îi venī prin minte idea că o damā bētrānā, căreia îi făcuse nișce servițiī, ar' fi aplecatā a-i da adāpostū protegiatei sale. Acēstā damā locuia sub arborii seculari dela Port-Royal, în partea din susū a stradei Saint-Jaques. Sē repeđī la ea. Insē bētrāna damā era atātū de periculosū bolnavā, încātū elū nīcī nu stārū ca sē între la ea.

Acum se nisia se ajungă grabnică ărași în strada Vâl-de-Grațe fără ca se fi potut isprăvi ceva.

Pecându întră în odaia, unde lăsasă pe tēnăra față o află ședēndu pe unū fotoliu, cu capul aplecatu ușorū înderētū, cu ochiī inchiși.

Dormia.

Obosēla și emoțiunea o învinseseră. După somnū se vedea că suferia de friguri și obrazii ei umeși, brăsdai de multele lacrimi, erau colorați de-o roșetă ca purpura. De alt'mintrea resuflarea îi era dulce și linișcită întocmai ca a unei paseri. Sē vedea că nici unū visū greu nu-i turbura respirațiunea-i regulată.

Vedēndu că de locū nu se descēptă și temēndu-se ca se nu-i fie frigū, Pascalū o acoperi cu o mantă, chiar' cu acea cu care învălisē pe Madelene Chabry la mlăștinele sārōse.

După o clipă Pascalū scrisē aceste cuvinte :

«In lipsa unei ospitalități mai bune, primeșce-o a mea. Cu deosēbire ai încredere, căci d.-ta ești aici sub aripile nevēdute ale mamei d.-tale și sub ochiī lui Domneđeu.»

Elū aședă acēstă scrisōre într'unū locū luminosū înaintea lampeī, care lumina ast'feliū ca Micheline tređēndu-se se-o pōtă observa.

Apoi eși din casă și se suī într'o mansardă, care îi servia de atelierū.

(Va urma.)

Erupțiunea dela KRAKATOA.

Cea mai mare revoluțiune geologică din câte sunt cunoscute până acuma.

De cându se pomeneșce omenimea pre fația pământului, séu mai bine dīsū, de cându trăieșce omenimea și păstrēză în chronicele sale memoria întēplămintelorū din lume; afară de potopulū, a căruī tradițiune se pierde în timpurile preistorice, nu a mai avutū locū nici unū evenimentū pre fația pământului și afară de sfera lui așa de grōznicū și înfiorătoriū, ca și timplarea, pre care voimū a o descrie acuma după spusa martorilorū celorū ce au vēđutu-o cu ochiī sēi. Spusa acestora e mai simplă, dar' mai interesantă, mai răpitoriă și mai dramatică decâtū ori-ce novelă.

Muntele vulcanicū — vomitoriū de focū — de pre insula Krakatoa situatā între insulele Java și Sumatra, a eruptū în 25 augustū 1883. vomările mai mēnunte și — în proporțiune — mai line se începuseră încă în 11 augustū, însă erupțiunea vulcanică deveni înfiorătoriă numai la 25 ale lui augustū și în 26 ajunsē punctulū celū mai culminantū. Din craterulū celū înfierbentatū se redica o columnă de fumū, care se lăția apoi în înălțime; acesta se prefăcū apoi într'o plōiă de cenușă, carea din înălțime cădea ca și o plōiă de viforū în formă de tină mestecatā cu spume. După acea se făcū nōpte, unū întunerecū nepētrunsū, care țēnū 18 ore ca și cândū poterile cele nevēdute ale naturei sar' fi într'unutū se producă unū chaosū nou. Marea

turburatā din adēncū veni într'o fierbere înfiorătoriă. O undulățiune gigantică a nevălitū asupra pământului cu iuțime ce nu se pōte întipui. După acēsta urmară neșce munți de apă ca se aducă în acelu întunerecū o pustiire totale pre fația pământului. Iară precându se iviseră după acea răđele cele palide ale sōrelui se întinsē înaintea ochilorū o ruină din cele mai înfiorătoriă. Orașele și satele, ce se aflau mai nainte în flōre pre insula Sumatra și Java au fostū dispărutū cu totulū de pre fația pământului. Marea, care eșisē din țermurile sale sa fostū întinsū în depărtare de 3 kilometri pre uscatū și a fostū măturatū totū ce a statū înaintea ei. Din apă nu se vedeau decâtū vērvurile cele mai înalte ale munților ca și nescari insule menunte; iară pre unde nu ajunsēsē apa, acolo au fostū înecate tōte în cenușă. Vegetațiunea a fostū nimicitu-o, a fostū astupatū isvōrēle, apa din riuri nu o mai potē bea nime, și în mijloculū acesteī pustiiri, ce nu se pōte spune, periră omenii cu miile de fōme și de sete.

Pre insulele situate între strimtōrea de mare Sunda dintre insulele Java și Sumatra se observă schimbări fōrte cutrierătoriē. Prin porturi nu mai potē străbate nime de grămădirile cele colosale a spumelorū împetrite. Insulele cele mai mici sau cufundatū mai tōte. Partea de miēđă-nōpte a insulei Krakatoa a fostū dispărutū cu totulū și sa cufundatū sub apă în adēncime până la 300 de metri, încatū nu a rēmasū decâtū partea meridianale cu culmele cele înalte ale munțilorū, iară pre suprafația mării se iviră din nou 16 insule mici.

Numērulū celorū ce au căđutū jertfa acesteī nenorociri se computa la 40 de miī; e probabilū însă că a potutū se fiā și mai mare, pentrucă poporățiunea depre insulă pre atuncī nu era numērātā după statistică. Cea-ce sa constatū deplinū, este că acēsta a fostū cea mare din tōte revoluțiunile geologice cunoscute din istoriā, și că pre lângă dēnsa perirea Herculanului și Pompeii se pōte considera numai ca o nenorocire neînsēmnată.

Geometrulū de Sumatra, — Van Sandick — a fostū martorū acesteī catastrofe înfiorătoriă și a depusū în scrisōre esperințele sale. Elū călētoria pre naia numitā General-London chiar' atuncī, cândū a eruptū Krakatoa. Naia, care de altmintrea era fōrte tare și bine edificatā și plutindū fōrte pomposū începuse a eși din portulū de Lampong tocma pre timpulū catastrofeī, fū silitā sē rēmănā continuu pre mare în unū locū, până ce a duratū nōptea cea de 18 ore. Torentulū ploiei de cenușă mai târđiu se prefăcū în o plōiă de tină, care acoperi suprafația naiei cu o scōrță grōsă aprōpe de 60 cm. Tina acēsta puturōsă străbātuse pre totū loculū, încatū nici nu aveau unde se scape de dēnsa cei ce se aflau pre naie, li-sē implusē ochiī, urechile și nasulū de acēstă materiā uritā, abia poteau sē resuflē. Ca se fiā și ceva variațiune, pica adese-orī o plōiă de petrii spumōsă mestecate cu cenușă, aerulū era înecătoriū, fiindū mestecatū cu acidū sulfuricū. Ţiuiau urechile caletorilorū; unii sē mai înneacă și cu

toții sêmțau o greutate nespūsă pre pieptu. Afară de acestea veni asupra tuturoru o ostenițiune letargică deosebită, iară acul magneticu joca într'unu modu nemai pomenitū în schatula sa.

Trei din patru părți a călătoriloru credeau apriatū că a sositū sfârșitulū lūmei; dară numai de aci înainte sa începutū tortura cea mai gróznică.

Dela 4 óre de deminéța, cândū sē întinseșē nóptea cea întunecósă loviau în naia continuu cutrierăturile cele gróznice ale mărei și valurile cele gigantice, carī sē înălțau chiar' din fundulū mărei turburate; fulgerile crucișau unulū după altulū prin întunereculū celū nepétrunsū. Trăsnetulū lovisē de șapte-orī în catargiū, însă spre norocire totū de-una fū condusū pre parafulgerū în apă sfērșindu-sē cu o pognitură infernale în adē icime. La lumina fulgerului sē vedeau fețele cele unse cu tina de cenușă, tóte vênțrelele și porțile naiei erau încārcate de tină. Pre la vêrvulū catargiului și prin spațiulū de pre lângă dēnsulū joca una după alta flacări mēnunțe. Poporātiunea indigenă, dedată și alt'cum la superstițiuni, — din care sē aflau și între călătorī, — credea că flacările acestea ar' fi sēm-nulū unui naufragiū de mai de-aprópe, nebătându-și capulū cu pericolulū de față — sē urca la înălțime ca sē potolēscă flacările ominóse; observară însă că precândū le stingea în o parte, sē arētau altele în altū locū.

(Va urma.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

» DIVERSE. «

Cronică. — Redactorulū acestei foi sē îndepărtēzā în 4 n. l. c. la *Gleichenberg* — pentru repararea sanētății sale sdruncinate. În timpulū de 2—3 lunī, câtū va absentă dēnsulū de-acasă, affacerile redacțiunei le va conduce unulū dintre colaboratoriī internī a fóiei. — Scrisorile ce privescū redacțiunea și administrațiunea foiei suntū de-a-sē adresa și în acestū rēstēmpū la »Cancelaria Negrutiu« în *Gherla*, iar' scrisorile private carī privescū anume persóna redactorelui ca »omū privatū« la adresa dēnsului totū în *Gherla* — semnândū pe ele »la persóna« orī »privatā.« Scrisorile cu acēstā semnătură i-sē vorū înainta nedesfăcute acolo unde sē va afla dēnsulū pe acelu timpū — spre a le rezolva însu-și.

O Română doctorū în dreptū. *D. șóra Bilcescu* din *România* a făcutū dīlele trecute doctoratulū în dreptū la universitateā din *Parisū*. Subiectulū tesei ce a sustēnutū a fostū: »Despre condițiunea mumei« pentru tesa francesă, și »Despre coloniū« pentru tesa latină. *D. șóra Bilcescu* este prima femeică, care obține la universitateā din *Parisū* gradulū de doctorū în dreptū.

Subvențiunea confesiunilorū. — Orașulū *Bistrița*, care pentru scopuri besericești ale co-

munei besericești ev. jertfeșce în fiecare anū mai multe miū, a votatū și comunei besericești ref. 100 fl. 80 cr. Acēsta găsi subvența de neindestulitóre și făcū recursū în contra hotărērii comunității. Adunarea comitatensă a aprobatū hotărērea comunității. Ministrulū însă a stabilitū următórele principii: Dacă orașulū acórdă subvențiune din casa sa spre scopuri besericești orī în favórea vre-unei școle confesionale, atunci orașulū e obligatū a împărtăși pe fiecare confesiune, reprezentată acolo, în mēsură dréptă fără considerare la acea, că subvențiunea sē foloseșce spre scopuri besericești orī școlare. Comuna orașenescă este decī obligată a țēné sēmă de credințiōșii tuturorū confesiunilorū de acolo și a împărți între singuraticele confesiuni, după raporturile ce suntū a sē cerceta, sumele de subvenționare anuală acordate din casa ei spre scopuri confesionale, besericești și școlare; modalitatea întrebuintării însă ca afacere internă a confesiunilorū le priveșce pe acestea.

Concursū pentru școlele militare. Școlă c. r. de cadeți de infanterie din *Budepesta* primeșce la începutulū anului școlariū 1890/91 în clasa întâiă vrē 100 de elevi, iar' în celelalte clase următóre atāta elevi, câte locuri disponibile vorū fi. Cererile sē adresēzā până la 20 Iuliu n. a. c. către Comanda școlei de cadeți de infanterie în *Budapesta*. — Totū cu începutulū anului școlariū 1890/91 suntū vacante la școlele de cadeți de artilerie din *Viena* vrē 120 locuri în clasa întâiă, vrē 20 în clasa a doua. Pentru anulū I. sē cerū cinci clase reale inferióre orī gimnasiale superióre orī ale altui institutū egalū cu acestea, apoi cunóșcerea perfectă a limbei germāne. Petițiunile sē adresēzā până la 20 Iuliu n. a. c. la Comanda c. r. a școlei de cadeți de artilerie din *Viena*. — Condițiunile de primire sē află deduse în o broșură ce sē pôte procura dela librăria *L. W. Seidel & Sohn* în *Viena*.

Esportū de ouē. Din raportulū direcțiunei calei ferate someșane aflămū, că în anulū trecū sau esportatū numai din comitatulū *Solnocū-Dobăca* 66 de vagóne, pline cu ouē. Cele mai multe vagóne sau încārcatū la gara din *Deeș* și anume 36, la *Rētégū* 22 și la *Becleanū* 3 vagóne etc.

Sultanulū Abdul Hamid a ordonatū infiențarea în *Constantinopolū* a unui mare asilū accesibilū pentru toți sermanii, carī suntū supuși otomani, fără deosebire de rasă orī de religie. Pe lângă salele de studiu și de lucrări manuale, asilulū va cuprinde o moșie turcēscă, o beserică creștină și o sinagogă. Acēsta mēsură filantropică a produsū o adēncă și favorabilă impresiune.

Notițe. — Dece porunci ale scaldei. — *L. Krüger* profesorū la școlă de inotatū, în urma unei esperiențe îndelungate recomāndă următórele dece reguli pentru cei ce vorū sē se scalde: 1. Fiindū emoționatū vehementū nu te scālda! 2. Fiindū cuprinsū de o indispozițiune grabnică în decursulū indispozițiunei nu te scālda! 3. După nopti veghiate și după osteneli mari nu te scālda, înainte de-a nu te odihni câteva óre. 4. După o māncare bogată și mai alesū după bēturī spir-

tuose nu te scaldă! 5. Drumul până la locul de scaldare se-lu faci în mers moderat. 6. După sosire cercetează adâncimea și curgerea apei! 7. Desbracă-te încet, și apoi îndată te aruncă în apă! 8. Sari cu capul înainte în apă, ori te afundă mai lin în apă, dacă nu cutezi a te asvêrlî cu capul în fund! 9. Nu petrece mult timp în apă, mai ales dacă nu ești robust! 10. După scaldat frică-ți trupul pentru de-a promova circulațiunea sângelui, — îmbracă-te îngrabă fă o preumblare.

Scaldatul și înotarea sunt folositoare pentru dezvoltarea fizică și spirituală nu numai pe timp cald, dar și pe timp răcoros, dacă se vor observa regulile de mai sus.

Un barometru curios. — Pânza unui paiangenu este un barometru. Când este aproape a ploa sau a bate vântul, paiangenu scurtăză mult cele din urmă fire cu cari pânza este suspendată, și le țene astfel atâtu câtu timpul este variabil; dacă insecta lungește firele sale, este semn de timp frumos sau calm, putându-se judeca de durata timpului în această stare, după gradul de lungime al acestor fire. Dacă paiangenu stă inert, este semn de ploa, dacă din contra paiangenu se pune la lucru în timpul ploii, însemnează că ploa va fi de scurtă durată și urmată de timp frumos fix. Alte observații au arătat că paiangenu face schimbări pânzei sale la fie-care 24 ore, și că dacă aceste schimbări se fac seara, pușin înainte apusului soarelui, noptea va fi frumoasă. **R. P.**

Monumentul canonicului Joan Fekete Negrutiu, pe care ni-lu înfașiază ilustrațiunea din numărul acesta al foiei noastre, sa ridicat chiar acum-i anul prin nepoții recunoscători frații Nicolae, Susana, Joan, Emil, și Josif în cimetiriul bisericii parohiale gr. cat. din Blăși deasupra cripei ce păstrează osămintele acestui mare și generos bărbat. Monumentul e lucrat din granit prusesc și e încunguratu cu gratii de fier bătut, în lontrul cărora se află mulțime de trandafiri și alte plantații frumoase.

Elu portă inscripțiunea:

Joannes
Fekete
Negrutiu
Canonicus Lector

27 Jan. 1817—4 Dec. 1888.

Iar mai în jos, totu în limba latină:

Hoc pro gratitudine ab ejus est nepotibus erectum
Dignissimum autem praestat illius vita monumentum.

Deasupra platformei acesteia se află într'aurit simbolul celor trei virtuți: credința, speranța și iubirea — cari au caracterisat atâtu de distinctiv pre fericitul în Domnul, până era în această lume plină de făcărnicie, intrigă și ură.

Terghiela. — Moise: — Mă Franz, calul acesta e cu năduf (tusă rea, chehe).

Franz: — Ba se se bage dracu-n mine dacă e cu năduf.

Moise: — Apoi ce folosu voiă ave cu tă sa băga dracu-n tine, dacă voiă cumpăra dela tine unu cal cu năduf.

Surprindere. — Dōmna A.: Într'adevăr nu știu cu ce se surprind pe bărbatul meu în ziua lui onomastică. Elu are de tote.

Dōmna B. (cu sarcasm): Șci ce, draga mea, dăruiește-i de astă-dată - cuvântul din urmă, și așa până acum totu ție țî la ținut acesta.

Un prefect zelos. Cetim în „Voința Națională” următorul lucru hazliu: „În zilele trecute, Dr. Frumușan, prefectul de Gorj, făcând inspecțiunea într'o comună, găsi în registrele stării civile, că în o perioadă de timp anumit au fost trei nașeri și nouă morți. Prefectul se infuria grosnic și făcu aspre mustrări primariului, că nu îngrijește se fie mai multe nașeri în comună.

— Ce se facu? domnule prefect, răspuns primariul, potu eu cu s.la multu nașerile?

Un sfat advocătesc. Cetim în „Naționalul”: Vestitul avocat american Bartols se afla din întâmplare față la unu proces al unui individ acusat de omor și care nu avea nici unu apărătoriu.

„Domnule Bartols,“ disă președintele curții cu jurați adresându-se avocatului, te rogu primește sarcina apărării. Treci cu acusatul în camera de alături, ascultă-l și dai sfatul celu mai bun ce-lu cunoști.”

Bartols împreună cu acusatul se retraseră într'o cameră din dos și preste o jumătate de oră reintră, dar singuru.

„Dar unde e acusatul?” — întrebă președintele. „A luat-o preste dealuri și văi, domnule președinte. După ce l'am ascultat,“ disă avocatul, „am urmatu invitațiunii d.vostre de-ai da celu mai bun sfat ce cunosc. I-am spus dar, că eu, de-asi fi în locul lui, nu a-și întârziă unu moment, ci a-și tuli-o. Nenorocitul a ascultat de sfatul meu și a sburatu pe ferăstră.”